

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра загальної психології та психодіагностики
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра практичної психології та психотерапії**

Актуальні питання психологічної науки

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 10

Рівне - 2016

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. – Випуск 10. – Рівне: РДГУ, 2016. – 130 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Воробійов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ

Литвиненко С.А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ;

Безлюдна В.І. - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Корчакова Н.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Рудь Г.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Созонюк О.С. - кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 10 від 27 травня 2016 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

Зміст

Вступ	6
Романюк В. <i>Біотипи людини та їх психофізіологічна і клінічна характеристика</i>	7
Бондарук А. <i>Проблематика конфліктності у підлітковому віці</i>	9
Борисенко О. <i>Діагностика тривожності дітей дошкільного віку</i>	11
Войталюк М. <i>Особливості мотивації приватних підприємців</i>	13
Гаврилюк М. <i>Особливості ціннісно-сислової сфери підлітків, що належать до молодіжних субкультур</i>	15
Гамарнюк О. <i>Психологічні складові тривожності дітей молодшого шкільного віку</i>	17
Гетьман Н. <i>Психологічні особливості розвитку рефлексивності студентів</i>	20
Горкава А. <i>Вплив тривожності підлітка на його статусне положення в групі</i>	22
Давидюк Ю. <i>Сучасні підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до розгляду самооцінки особистості</i>	24
Дзерун І. <i>Психологічний аналіз проблеми професіоналізації рятувальника</i>	26
Дзятко Я. <i>Психологічні особливості формування готовності до професійної діяльності у майбутніх правоохоронців</i>	28
Завадський П. <i>Розвиток соціально-психологічної адаптації у студентів</i>	30
Зажицька Ю. <i>Психологічні особливості розвитку стресостійкості у студентів</i>	31
Євдокимов Р. <i>Психологічні особливості розвитку творчих здібностей у підлітковому віці</i>	33
Ісічук О. <i>Стрес як загальний адаптаційний синдром та навчальна діяльність студентів</i>	36
Кізілова А. <i>Психологічні особливості подолання тривожності у студентів</i>	39
Князь В. <i>Самоставлення як чинник девіантної поведінки підлітків</i>	41
Ковальчук О. <i>Соціальна позиція молодшого школяра та її вплив на формування відносин у дитячому колективі</i>	43
Козяр М. <i>Психологічні особливості соціальної емпатії у студентів</i>	45
Корінь Ю. <i>Індикатори самореалізації студентів</i>	47
Коротун В. <i>Генезис образу фізичного Я в юнацькому віці</i>	49
Котелюк М. <i>Дослідження особистісно-професійних якостей у студентів-психологів</i>	51
Котисько О. <i>Вікові особливості мотивації вступу до шлюбу</i>	53

Крупеня М. <i>Особливості розвитку соціалізації у студентів-першокурсників</i>	56
Лесюк Н. <i>Структура психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів</i>	58
Луковська Т. <i>Розвиток толерантності на різних етапах професійного становлення майбутніх психологів</i>	60
Маринич О. <i>Структура психологічного здоров'я сім'ї</i>	63
Марцинкевич Я. <i>Інформаційний стрес та психічне здоров'я особистості</i>	65
Матвєєва Т. <i>Суб'єктивність вчителя як основа його життєтворчості</i>	67
Мокич Н. <i>Психодіагностика розвитку креативності підлітків</i>	70
Мусасва Р. <i>Толерантність як засіб подолання неприйняття інших у юнацькому віці</i>	72
Новосад К. <i>Психологічний зміст поняття «життєва компетентність особистості»</i>	74
Орешко Т. <i>Гендерні відмінності переживання особистістю кризи середнього віку</i>	75
Павлюк С. <i>Психологічна сутність і структура поняття життєвої компетентності особистості</i>	78
Пахольук О. <i>Я-концепція як фактор особистісного та професійного самовизначення юнаків</i>	80
Пилипака Ю. <i>Аутогенне тренування та психічне здоров'я особистості</i>	82
Поляк Ю. <i>Емоційний стрес та психічне здоров'я особистості</i>	83
Приступлюк О. <i>Соціально-психологічні чинники адаптації студентів до навчання у ВНЗ</i>	85
Прокопович І. <i>Функціональна асиметрія мозку та творчий потенціал особистості</i>	87
Проценко С. <i>Психологічний аналіз неуспішності молодших школярів</i>	90
Рубік К. <i>Особистісна адаптація молодших школярів до навчально-виховного процесу</i>	91
Рудюк О. <i>Психологічні проблеми професійної переорієнтації безробітної молоді</i>	93
Сало Л. <i>Формування мотивації до самореалізації у інвалідизованих осіб</i>	96
Самойлюк М. <i>Психологічні особливості розвитку сексуальної самосвідомості в підлітковому та юнацькому віці</i>	98
Самойлюк М. <i>Дослідження розвитку сексуальної самосвідомості в підлітковому та юнацькому віці</i>	100

Сацька О. <i>Репродуктивні вербальні ігри: сутність та особливості використання з дошкільниками</i>	102
Сверіда І. <i>Психологічні чинники девіантної поведінки підлітків</i>	104
Смик О. <i>Соціально-перецептивна рефлексія студентів середніх та вищих навчальних закладів психолого-педагогічного профілю</i>	107
Сокоп Н. <i>Психологічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі професійної підготовки у ВНЗ</i>	108
Сокоп Н. <i>Дослідження психологічних особливостей формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі професійної підготовки у ВНЗ</i>	110
Стельмах А. <i>Проблеми соціально-психологічної адаптації студента до освітнього середовища ВНЗ</i>	113
Теремок О. <i>Психологічні складові та особливості девіантної поведінки підлітків</i>	115
Тетюрко М. <i>Психологічні особливості професійного самовизначення старшокласників</i>	118
Тихончук О. <i>Експериментальне дослідження впливу сімейних конфліктів на виникнення депресивних станів у подружжя</i>	120
Чиншовий С. <i>Вплив типу нервової системи на розвиток пам'яті та уваги в юнацькому віці</i>	121
Шмендрук Ю. <i>Корекція девіантної поведінки підлітків</i>	123
Штендюх Р. <i>Соціально – психологічні детермінанти активації зміни стану свідомості у юнацькому віці</i>	125
Яцкевич С. <i>Формування психологічної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності</i>	127

УДК 159.923/928:611/612

**БІОТИПИ ЛЮДИНИ ТА ЇХ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА І
КЛІНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА****Романюк Володимир, кандидат біологічних наук, доцент,
завідувач лабораторії психофізіології та клінічної психології**

Здоров'я людини як біо-психо-соціальний феномен знаходиться в центрі уваги фахівців біології, медицини, психології та вимагає відповідних міждисциплінарних досліджень. При цьому досить актуальним є впровадження у практику психологічних досліджень медико-біологічних розробок, у т.ч. біотипів людини.

Біотиби людини – один з різновидів типології, що виділяється на нейро-гуморальній основі та базується на особливостях реагування симпато-адреналової системи (САС) людини на впливи середовища існування (природного і соціального), що зовні проявляється у певних особливостях поведінки. Виділяють три типи біотипів людини: 1) А-тип (адреналовий – адреналіновий тип); 2) НА-тип (нор-адреналовий – нор-адреналіновий тип); 3) А+НА-тип (змішаний тип). У цілому симпато-адреналова система (САС) є складовою автономної (вегетативної) нервової системи людини та умовно поділяється на три відділи – центральний, периферичний і мозковий шар наднирників (синтезує катехоламіни – гормони адреналін і норадреналін).

Визначають біотиби людини за допомогою спеціального методу «адренограми», що розробив В. Васильєв. Суть методу полягає у визначенні за допомогою функціональних проб співвідношення гормону адреналіну (А) та гормону норадреналіну (НА) у різний час доби в організмі людини. Дане співвідношення гормонів має свою клінічну інтерпретацію, графічне зображення та норми для людей різного віку у стані спокою та під впливом різних стресових навантажень (фізіологічних і психологічних стрес-чинників).

За допомогою методу «адренограм» було встановлено, що представники А-типу характеризуються підвищеною тривожністю, загостреним почуттям відповідальності, серйозним відношенням до справи тощо. Як правило, люди з А-типом не вміють відпочивати, оскільки їх постійно турбують сумніви і незадоволеність. При цьому надлишкові та неадекватні нервові навантаження часто сприяють різним серцево-судинним захворюванням. У цілому серед жінок А-тип складає 30,1 %, серед чоловіків – 37,8 %.

Представники НА-типу характеризуються підвищеною внутрішньою напруженістю; це, в основному, замкнуті та небагатослівні, дуже серйозні, потайні та владні люди. Переваги людей з А-типом – цілеспрямованість,

здатність досягати високих результатів у своїй діяльності, вдало долати труднощі і перешкоди. Якщо ж досягнення честолюбних планів переходить у самоціль, тоді у разі невдачі представники А-типу можуть надмірно фіксуватися на своїх неприємних переживаннях. Пригнічені емоції та підозрілість часто приводять їх до нервових зривів та серцево-судинних захворювань. Серед чоловіків НА-тип становить 17 % , серед жінок – 26 % .

Представники А+НА-типу (змішаного типу) характеризуються підвищеною емоційністю та постійним коливанням настрою. Люди з А+НА-типом дуже артистичні, прагнуть бути на виду, привертати до себе увагу тощо. Окрім того, їм властиве багата уява, тонкість почуттів, здатність до співпереживання. Від неприємності представники А+НА-типу нерідко втікають у хворобу. Серед жінок А+НА-тип становить 22,8 % , а серед чоловіків – 34,2 % .

Найбільш яскраво біотипічні особливості поведінки людей проявляються у різних екстремальних ситуаціях. Окрім того, дослідження показали, що біотики людини різняться між собою також за клінічними, біохімічними, імунологічним та іншими показниками.

У цілому метод адренограми В. Васильєва вимагає відносно складних лабораторних та інструментальних досліджень, а також їх відповідного фінансування, що обмежує застосування методу в умовах клініки, а також у науково-дослідній роботі під час навчального процесу тощо. У зв'язку з цим щодо біотипів людини в умовах лабораторії психофізіології та клінічної психології впроваджуються морфо-функціональні діагностичні критерії у поєднанні з методами самооцінки функціональних станів (анкети, тести, опитувальники).

Міждисциплінарні дослідження біотипів людини сприятимуть збереженню їх фізичного, психічного і соціального здоров'я, а також профілактиці відповідних розладів психіки і поведінки, у т.ч. афективних, психогенних (невротичних) і психосоматичних.

Список використаних джерел

1. Авакян О.М. Симпато-адреналовая система. Методы исследования высвобождения, рецепции и захвата катехоламинов /О. М. Авакян. – Л.: Наука, 1977. – 184 с., ил. – (Методы физиологических исследований).
2. Васильев В.Н. Симпатико-адреналовая активность при различных функциональных состояниях человека / В. Н. Васильев, В. С. Чугунов. – М.: Медицина, 1985. – 272 с.
3. Васильев В.Н. Здоровье и стресс /В. Н. Васильев. – М.: Знание, 1991. – 160 с., ил.

4. Психология. Словарь / Под общей ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – С. 41-42.
5. Чугунов В.С. Неврозы, неврозоподобные состояния и симпатико-адреналовая система / В. С. Чугунов, В. Н. Васильев. – М.: Медицина, 1984. – 192 с., ил.

УДК 159.9

ПРОБЛЕМАТИКА КОНФЛІКТНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ Бондарук Анастасія, студентка V курсу РДГУ

Керівник: Дружиніна І.А., кандидат психологічних наук, доцент

Поведінка підлітків неодноразово привертала увагу дослідників складністю та багатоманітням проявів. Досить сильно загострюються суперечності між нормою поведінки та її порушенням, між інтересами групи і особистими міркуваннями в підлітковий період. Цим і пояснюються труднощі, що виникають в вихованні підлітків.

На підлітковий вік, як критичний етап у процесі становлення особистості, вказують багато вчених (Л. Божович, С. Белічева, Л. Орбан, І. Чеснокова та ін.). На цьому етапі переплітаються суперечливі тенденції соціального розвитку. Звідси – типові вікові конфлікти і їхнє переломлення в самосвідомості підлітка.

Розвиток особистості в підлітковому віці супроводжується виникненням внутрішньоособистісних протиріч. Ще В. Сухомлинський помітив, що підлітку властива суперечність між багатством бажань, з одного боку, і обмеженістю сил, досвіду, можливістю для здійснення їх, з іншого [1]. Наявність таких суперечностей, їх виникнення, розвиток і вирішення здійснюють суттєвий вплив на особистість підлітка. Наявність невирішених внутрішньоособистісних суперечностей веде до відхилення в поведінці, процес вирішення цих протиріч набуває затяжну конфліктну форму.

Слово «конфлікт» багатозначне, здебільшого означає зіткнення протилежно спрямованих, несумісних між собою тенденцій в свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних відносинах індивідів або груп людей, що пов'язано з гострими негативними емоційними переживаннями [2]. На деструктивних наслідках конфліктів акцентують увагу Б. Алмазов, А. Ковальов та ін., вважаючи, що в процесі конфліктної взаємодії кожна із сторін планує і здійснює таку дію, яка наносить шкоду супротивнику.

Конфліктність підлітків відрізняється низкою особливостей, пов'язаних із недостатністю їхнього життєвого досвіду й низьким рівнем